

WINTER 2009 NUMMER 6

Arbeidsmarktbeleid en economische crisis	1
Concurrentie en schaal hebben geen positief effect op onderwijskwaliteit	1
Is uitbesteden van re-integratie optimaal?	2
Is ondersteuning van de private sector in ontwikkelingslanden succesvol?	3
Vermindering onderwijsachterstand Molukse kinderen	4
Scholing en onderwijs voor techniek en industrie	4
Ontwikkeling van zachte factoren op re-integratiekansen	5
SEOR rapporten, artikelen, boekbijdragen en working papers	5
Arbeidsparticipatie en gezondheid	6

ARBEIDSMARKTBELEID EN ECONOMISCHE CRISIS

► In 2009 komt de arbeidsmarkt waarschijnlijk in een spagaat terecht. Enerzijds zullen onder invloed van de economische teruggang vrij veel mensen hun baan verliezen, maar anderzijds zullen er tegelijkertijd in een aantal sectoren en functies personeelsknelpunten blijven bestaan. Dit is bij uitstek een situatie waarin arbeidsmarktbeleid een belangrijke rol kan spelen.

De sociale partners zetten vooral in op tijdelijke werktijdverkorting. De ervaring uit het verleden leert echter dat bij een sterke economische teruggang tijdelijke werktijdverkorting weliswaar een zinnige rol kan spelen, maar ook dat de waarde hiervan beperkt is. Veel bedrijven redden het uiteindelijk toch niet, waardoor werknemers alsnog werkloos worden. In veel gevallen heeft het meer zin om mensen te helpen een andere baan te vinden zolang zij hun oude baan nog hebben. Onderzoek wijst uit dat het veel makkelijker is een baan te vinden vanuit een positie als werkende dan als werkloze. Tijdelijke werktijdverkorting moet daarom veeleer worden toegepast om werknemers langer de kans te geven om als werkende uit te zien naar een andere baan. Daarmee kan overigens niet geheel voorkomen worden dat er mensen werkloos worden. In die gevallen is re-integratie geboden.

Een grote zwakte in het huidige systeem is dat er onvoldoende scholingsvoorzieningen zijn voor werknemers die hun baan dreigen te verliezen of reeds verloren hebben. Voor beide groepen geldt dat zij vaak niet de vereiste competenties zullen hebben om een nieuwe baan te vinden. In principe is de beste oplossing dat deze scholing plaatsvindt in de bedrijven waarin de te vervullen vacatures zich bevinden. Uit onderzoek blijkt echter dat bedrijven hierin zeer terughoudend zijn. Werknemers die niet al te jong zijn en hun baan dreigen te verliezen hebben toch al moeite ander werk te vinden en als hiervoor scholing nodig is, is het helemaal moeilijk. Onder 27-plussers is te weinig groei in het aantal duale trajecten waarbij werken en leren worden gecombineerd. Bestaande

SEOR heeft twee onderzoeken gedaan naar de effecten van respectievelijk concurrentie en schaal op de onderwijskwaliteit.

Concurrentie en schaal hebben geen positief effect op onderwijskwaliteit

► In het eerste onderzoek is empirisch geanalyseerd in hoeverre de concurrentie-intensiteit de kwaliteit van het HAVO- en VWO-onderwijs beïnvloedt in termen van leeropbrengsten. Uit de schattingsresultaten blijkt zowel voor het HAVO als VWO dat schoollocaties die te maken hebben met veel concurrentie iets slechter presteren dan vergelijkbare locaties die minder concurrentie ondervinden. Zo daalt het cijfer voor het centraal schriftelijk examen op de HAVO en het VWO met 0,01 punt als er een nieuwe even grote school in de relevante markt bijkomt. Vergelijkbare effecten worden gevonden voor bijvoorbeeld het percentage geslaagden en onvertraagde leerlingen. Een groot aantal gevoeligheidsanalyses toont aan dat het negatieve effect van de concurrentie-intensiteit op de onderwijskwaliteit robuust is.

Dit is een opmerkelijk resultaat, omdat de economische theorie veronderstelt dat concurrentie actoren juist aanzet tot betere prestaties, omdat anders gevreesd moet worden voor een verlies aan marktaandeel. Tevens wijkt dit resultaat af van de bevindingen in het buitenland. Diverse studies vinden daar wel een positief effect van concurrentie op kwaliteit, al zijn er tevens studies die een insignificant of negatief verband vinden en is lang niet altijd duidelijk of het gevonden verband robuust is. Een verklaring zou kunnen zijn dat dat ouders bij de keuze van een school vooral op andere kwaliteitsaspecten dan leerresultaten letten. De door ons geanalyseerde kwaliteitsindicatoren

zijn voor scholen dan minder makkelijk inzetbaar om leerlingen aan te trekken. Onderzoek ondersteunt deze hypothese.

In het tweede onderzoek is empirisch getoetst of een relatie bestaat tussen schaalgrootte en onderwijskwaliteit in het VWO, HAVO en de drie leerwegen van het VMBO. Daarbij is zowel aandacht besteed aan de leeropbrengsten als aan het schoolklimaat. In de analyse is onderscheid gemaakt tussen de schaal van de opleiding op een schoolvestiging, de schaal van de vestiging, de schaal van de school en de schaal van het schoolbestuur.

De conclusie van het onderzoek is dat er geen eenduidige significante relatie bestaat tussen schaalgrootte en kwaliteit. Bij een aantal indicatoren is er wel sprake van een significant en robuust verband, maar de richting van het effect is sterk wisselend. Alle modellen geven aan dat de schaalgrootte van het bestuur ►

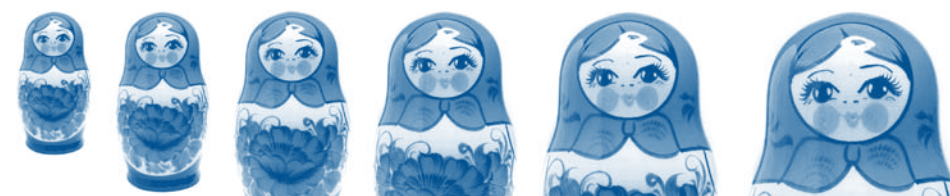
ARBEIDSMARKTBELEID EN
ECONOMISCHE CRISIS (VERVOLG)

► stimuleringsregelingen die beogen bedrijven te stimuleren werklozen aan te nemen en te scholen zijn niet effectief.

Wat moet er gebeuren? Allereerst moet het voor bedrijven aantrekkelijker worden gemaakt werklozen en werknemers die hun baan dreigen te verliezen aan te trekken en te scholen. Daarmee moet men zich richten op degenen die niet de vereiste competenties hebben om aan een andere baan te komen. Daarvoor is het natuurlijk noodzakelijk dat men kan bepalen wie onvoldoende competenties heeft en welke competenties nodig zijn. In beginsel zijn de benodigde instrumenten hiervoor zoals Erkenning van Verworven Competenties beschikbaar. Naar bestaande voorbeelden kunnen regionale mobiliteitscentra hierin een rol spelen.

Maar hoe aantrekkelijk het scholen van nieuwe werknemers ook wordt gemaakt voor bedrijven, de ervaring leert dat veel bedrijven huiverig blijven staan tegenover het aannemen en opleiden van mensen met kenmerken die niet gewild zijn op de arbeidsmarkt. Daarom zullen er ook mogelijkheden moeten komen om een deel van de praktijkopleiding in een beschermde omgeving te volgen. In het verleden beschikte de overheid over zo'n voorziening in de vorm van de Centra Vakopleiding, maar men heeft deze grotendeels opgedoekt, een grote fout. Het zal noodzakelijk zijn dergelijke voorzieningen, wellicht in een wat andere vorm, weer op te bouwen.

Hoewel ook de uitkeringsinstanties inmiddels meer het belang van scholing inzien, gebeurt er nog bedroevend weinig op dit gebied (zie het SEOR-onderzoek in de maakindustrie verderop in dit nummer), noch in preventieve zin (voor werknemers die hun baan dreigen te verliezen) noch in curatieve zin (voor mensen die al werkloos zijn). Wat ontbreekt is een analyse van de arbeidsmarkt, een op zo'n analyse gestoeld arbeidsmarkt- en scholingsbeleid en de bereidheid om voor de uitvoering hiervan lange-termijnverplichtingen aan te gaan met uitvoerende partijen. Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en de uitvoerende instanties in het arbeidsmarktbeleid, UWV-CWI en gemeenten, zullen de verantwoordelijkheid hiervoor moeten nemen. Het geringe succes van grootschalige uitbesteding van de uitvoering van arbeidsmarktbeleid aan marktpartijen is inmiddels wel duidelijk. Maar men heeft nog moeite om de consequentie hiervan (de noodzaak van een actievere rol van het beleid en van enige sturing vanuit het ministerie) te erkennen. Gezien de ernst van de crisis die zich gaat aftekenen zou het echter verstandig zijn om dit snel te gaan doen.

Concurrentie en schaal hebben geen positief effect op onderwijskwaliteit (vervolg)

► gemeten als het aantal middelbare scholen dat zij onder zich hebben, niet van invloed is op de leeropbrengsten of het schoolklimaat. Voor de schaal van vestiging en school worden soms wel effecten gevonden, al zijn die evenmin eenduidig. Wel is duidelijk dat, als er al effecten gevonden worden, die vaak groter zijn als schaal gemeten wordt per vestiging vergeleken met de schaal van de school. Deze resultaten zouden er op kunnen duiden dat schaal belangrijker wordt als het dichter bij de leerling komt.

De bevinding dat er geen eenduidige relatie bestaat tussen schaalgrootte en onderwijskwaliteit leidt tot de conclusie dat er onvol-

doende wetenschappelijk bewijs is voor actief overheidsbeleid gericht op schaalvergroting dan wel schaalverkleining. Voor het waarborgen van de menselijk maat en het verbeteren van de onderwijskwaliteit zullen vooral andere wegen bewandeld moeten worden.

Contactpersoon: *Elbert Dijkgraaf*

RAPPORT 1: ELBERT DIJKGRAAF, STÉPHANIE VAN DER GEEST EN MATTHIJS DE JONG: EFFECT VAN CONCURRENTIE OP DE KWALITEIT VAN HET HAVO EN VWO

RAPPORT 2: ELBERT DIJKGRAAF EN STÉPHANIE VAN DER GEEST: SCHAALGROOTTE EN DE KWALITEIT VAN HET VOORTGEZET ONDERWIJS

Is ondersteuning van de private sector in ontwikkelingslanden succesvol?

► De missie van Directie Duurzame Economische Ontwikkeling (DDE) van het Nederlandse Ministerie van Buitenlandse Zaken is gericht op de bevordering van duurzame economische groei, inkomensverbetering en werkgelegenheid in de 36 partnerlanden van Nederland. DDE tracht daarom het bedrijfsleven in de partnerlanden te stimuleren via programma's voor private sector ontwikkeling (Private Sector Development, ofwel PSD) die worden uitgevoerd via de ambassades in de partnerlanden en/of via handels- en investeringsinstrumenten welke zijn uitbesteed aan organisaties als de Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden en de Economische Voorlichtingsdienst.

Medio 2007 stuurde het Ministerie van Buitenlandse Zaken de resultatenrapportage 2005-2006 van Ontwikkelingssamenwerking naar de Tweede Kamer. Deze rapportage leidde tot kritisch commentaar, onder andere op het hoofdstuk over de bevordering van private sector.

Om de resultatenrapportage te verbeteren en om tot een betere beoordeling van de effectiviteit van het gevoerde ontwikkelingsbeleid met betrekking tot private sectorontwikkeling te komen, wordt beoogd de monitoring en evaluatie van het PSD-beleid te verbeteren. Daarbij speelt de toepassing van een evaluatiematrix en een resultaatketen een belangrijke rol. Een resultaatketen geeft de onderlinge causale relaties weer tussen input en resultaten op drie niveaus: output, outcome en impact.

In dit kader heeft SEOR in opdracht van DDE een kort handboek voor resultaatmeting van programma's voor bevordering van de private sectorontwikkeling in ontwikkelingslanden geschreven en gedurende de periode maart-april trainingen verzorgd voor stafleden van DDE en Nederlandse ambassades. Het handboek bevat een kort literatuuroverzicht en zet de stappen uit een om tot een betere resultaatmeting te komen. Er worden tevens een aantal 'best practices' en een lijst met mogelijke indicatoren gepresenteerd. In de trainingen werd gebruik gemaakt van een conceptversie van het handboek en werd de deelnemers gevraagd een aantal opdrachten uit te voeren.

Contactpersoon: *Niek de Jong*

RAPPORT: NIEK DE JONG, MONITORING & EVALUATION OF PRIVATE SECTOR DEVELOPMENT PROGRAMMES. A HANDBOOK FOR THE APPLICATION OF A RESULTS MODEL, COMMISSIONED BY THE DEPARTMENT FOR SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE NETHERLANDS MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS, ROTTERDAM: SEOR, APRIL 2008

Is uitbesteden van re-integratie optimaal?

► Met ingang van 2002 werden gemeenten verantwoordelijk voor de re-integratie van bijstandsccliënten. In eerste instantie waren zij verplicht de uitvoering van de re-integratietrajecten uit te besteden aan particuliere re-integratiebedrijven door middel van openbare aanbestedingsprocedures. Met de invoering in 2004 van de Wet werk en bijstand, die gemeenten een grotere financiële verantwoordelijkheid geeft voor de bijstand, is dit veranderd: sindsdien mogen gemeenten re-integratie weer in eigen beheer uitvoeren.

In opdracht van de RWI heeft SEOR nagegaan:

- in hoeverre gemeenten gebruikmaken van de drie opties (uitvoering in eigen beheer, uitbesteding of uitvoering in samenwerking met derden);
- welke ontwikkelingen zich hierin voordoen;
- waarom gemeenten meer of minder gebruik maken van de verschillende opties;
- welke ervaringen er zijn met de verschillende opties.

Uit het onderzoek blijkt dat ondanks de mogelijkheid om re-integratie in eigen beheer uit te voeren in 2007 re-integratie nog steeds in grotere mate werd uitbesteed dan in eigen beheer werd gedaan. Wel is er een tendens om meer in eigen beheer te doen. In de eerste plaats nemen

gemeenten over het algemeen de regie meer in eigen hand. Verder is de bemiddeling vaak weer (mede) een gemeentelijk taak geworden, waarbij veelal wordt samengewerkt met de andere ketenpartners (CWI en UWV)..

De keuze voor uitvoering in eigen beheer of via uitbesteding is over het algemeen niet

sterk onderbouwd. Wel hebben gemeenten bij de aanbestedingsprocedures ondervonden dat aan uitbesteding aanzienlijke transactiekosten verbonden zijn (de kosten van de procedures, maar ook van aansturing van de re-integratiebedrijven en de monitoring van de resultaten van deze bedrijven). Dit is mede aanleiding geweest om weer meer in eigen beheer te doen

aanbestedingsprocedures te vereenvoudigen. Ook teleurstelling over de door re-integratiebedrijven bereikte resultaten heeft een rol gespeeld. De meeste gemeenten hebben weinig zicht op de netto-effectiviteit van hun re-integratie-instrumenten. Het is daarom de vraag of de tendens om het toezicht op de re-integratie te versterken en meer in eigen beheer te doen automatisch tot verbetering zal leiden. Gemeenten kunnen leren van de UWV die over goed ontwikkelde databestanden beschikt om de resultaten van re-integratie te monitoren en de netto-effecten te meten. Het is aan te bevelen dat in de door het ministerie van SZW voorgeschreven samenwerking tussen CWI-UWV en gemeenten gebruik wordt gemaakt van de bij CWI en UWV ontwikkelde landelijke instrumenten op het gebied van diagnose, evaluatie en beleidsanalyse.

Contactpersoon: *Jaap de Koning*

RAPPORT: J. DE KONING, J.H. GRAVESTIJN-LIGTHELM, A. GELDERBLOM, O. TANIS EN E. MAASLAND (2008), RE-INTEGRATIE DOOR GEMEENTEN: ZELF DOEN, UITBESTEDEN OF SAMENWERKEN?, UITGEVER RAAD VOOR WERK EN INKOMEN, DEN HAAG.

Vermindering onderwijsachterstand Molukse kinderen

► Het Landelijk Steunpunt Educatie Molukkers (LSEM) is sinds 1988 werkzaam als landelijke instelling op het gebied van opvoeding, onderwijs en educatie voor Molukkers. Het LSEM heeft tot taak een bijdrage te leveren aan de emancipatie van hun doelgroep en doet dit via ondersteuning van Molukkers zelf, maar ook via onderwijsgeveenden en anderen die in hun werk met deze groep te maken hebben. Het onderzoek was bedoeld om een bijdrage te leveren aan de besluitvorming over de toekomst van het LSEM, waarvan de subsidietermijn per 1 januari afliep. Mede op basis van het onderzoek heeft het Ministerie van OCW besloten de subsidie te verlengen.

In eerder onderzoek is gebleken dat Molukse leerlingen minder goed presteren in het onderwijs dan autochtone kinderen. SEOR heeft in opdracht van het Ministerie van OCW onderzocht in hoeverre hierin verbetering is opgetreden en wat de bijdrage van LSEM daarbij is geweest. De onderwijspositie van allochtone kinderen is niet alleen afgemeten aan die van autochtone kinderen; er is ook een vergelijking gemaakt met andere minderheden van de derde generatie. Het onderzoek is uitgevoerd door middel van bestudering van relevante documentatie en literatuur en via interviews met LSEM, vertegenwoordigers van de doelgroepen van LSEM en onafhankelijke deskundigen.

De belangrijkste conclusie is dat de onderwijsachterstand bij Molukse kinderen nog altijd bestaat, maar geleidelijk – de verbetering is zelfs traag te noemen – wel minder groot wordt. Beleid om dit proces te versnellen heeft dus een duidelijke functie. Daarbij kan het beste worden aangesloten op bestaande regionale zorgstructuren.

De rol van het LSEM zou zich verder moeten verbreden naar de maatschappelijke positie van de Molukkers. Niet alleen de achterstand in het onderwijs is van belang, maar het gaat er vooral om het sociaal en cultureel kapitaal van de doelgroep te versterken. Dit zou dan ook tot uiting moeten komen in de opdracht die LSEM meekrijgt van het Ministerie.

Contactpersoon: Kees Zandvliet

RAPPORT: JAAP DE KONING, KEES ZANDVLIET EN OLIVIER TANIS, POSITIE MOLUKSE LEERLINGEN EN BIJDRAGE LSEM, ONDERZOEK UITGEVOERD DOOR SEOR IN OPDRACHT VAN HET MINISTERIE VAN OCW, SEOR BV, ROTTERDAM, NOVEMBER 2007

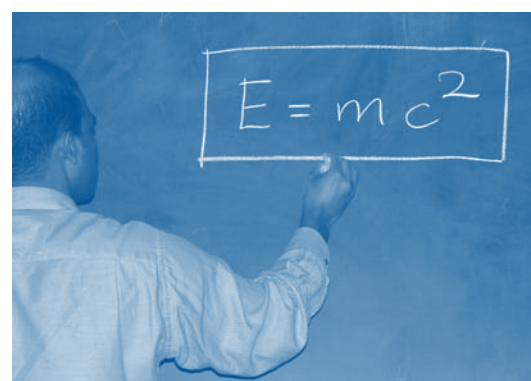
Scholing en onderwijs voor techniek en industrie

► SEOR heeft met financiële steun van de Stichting instituut GAK en in samenwerking met de Stichting Industriebeleid en Communicatie een onderzoek uitgevoerd waarin is nagegaan:

1. waarom veel jongeren, en vooral ook jongeren van allochtone herkomst, in het onderwijs niet voor techniek kiezen;
2. waarom in Duitsland dit probleem zich niet of veel minder lijkt voor te doen;
3. wat scholing van werklozen en werkenden kan bijdragen tot oplossing van de structurele personeelstekorten in de industrie;
4. welke initiatieven er reeds zijn om onderwijs en scholing in techniek te bevorderen en hoe deze verder uitgebreid kunnen worden;
5. of verwacht mag worden dat met aanvullende maatregelen de tekorten kunnen worden opgelost.

Uit het onderzoek blijkt dat er een vrij grote groep leerlingen is die aanleg heeft voor techniek en belangstelling heeft voor techniek en industrie, maar toch voor een niet-technische opleiding kiest. Deze groep is vooral groot onder leerlingen van allochtone herkomst, terwijl het feitelijke aandeel van deze groep bij techniek relatief laag is. Zowel de ouders als de school blijken een negatief effect op de keuze voor techniek te hebben. Bij de ouders spelen mogelijk de status van technische arbeid en eigen ervaringen in de industrie een rol. Scholen onderschatten wellicht de capaciteiten van leerlingen van allochtone afkomst en adviseren hen daarom niet voor een 'moeilijke' richting als techniek te kiezen. Hiernaar wordt nog nader onderzoek gedaan.

Uit een analyse van de situatie in Duitsland zijn twee aanbevelingen voortgekomen. In de eerste plaats dienen in Nederland voorlichting, advisering en ondersteuning voor het duale onderwijs, dat voor techniek en industrie zeer belangrijk is, sterk verbeterd te worden. Eén organisatie – de SEOR-onderzoekers denken UWV-CWI – dient hiervoor verantwoordelijk te worden. De tweede aanbevelingen is dat jongeren die geen aanleg of belangstelling voor theoretisch onderwijs hebben net als in Duitsland al op 14-jarige leeftijd zouden moeten kunnen instromen in het duale onderwijs. Hiermee kan de uitval in het onderwijs verminderd worden en zullen in de praktijk ook

meer jongeren op het spoor van de techniek kunnen worden gezet. Scholing van werkenden kan op verschillende manieren bijdragen tot vermindering van tekorten, namelijk door bevordering van doorstroom en door productiviteitstoename. Met name de industrie doet hieraan echter relatief weinig. Vergroting van de scholingsinspanningen lijkt zeker mogelijk. Inventarisatie van bij werknemers aanwezige competenties en erkenning hiervan kan scholing efficiënter en effectiever maken. De feitelijke toepassing hiervan valt echter nog zwaar tegen. Verdere standaardisering van procedures voor erkenning van verworven competenties is één van de punten die tot verbetering kunnen leiden. Vakscholing van werklozen is momenteel een ondergeschoven kindje in het re-integratiebeleid. Er wordt weer meer over gesproken maar er gebeurt nog weinig. Uitkeringsinstanties zullen meer ruimte moeten bieden voor lange-termijnfinanciering van scholingsinstellingen of projecten van deze instellingen. De filosofie bij re-integratie zal moeten verschuiven van korte- naar lange-termijn-resultaten. Duale leervormen waarbij de scholing binnen bedrijven plaatsvindt, is aan te bevelen en dient door de overheid meer te worden ondersteund dan tot nu toe het geval is. En verder zullen voor werklozen die geen leerarbeidsplaats kunnen krijgen voorzieningen als de vroegere Centra Vakopleiding, wellicht in aangepaste vorm, weer opgebouwd moeten worden. Dit laatste is zeker in de huidige recessie onontbeerlijk.

Contactpersoon: Jaap de Koning

RAPPORT: JAAP DE KONING, ARIE GELDERBLOM, LYDA DEN HARTOG EN TIM BERRETTY, VERMINDERING ARBEIDSMARKTKNELPUNTEN IN DE INDUSTRIE: DE ROL VAN ONDERWIJS EN SCHOLING, SEOR (IN SAMENWERKING MET DE SIC EN MET FINANCIËLE ONDERSTEUNING VAN STICHTING INSTITUUT GAK), ROTTERDAM, 2008

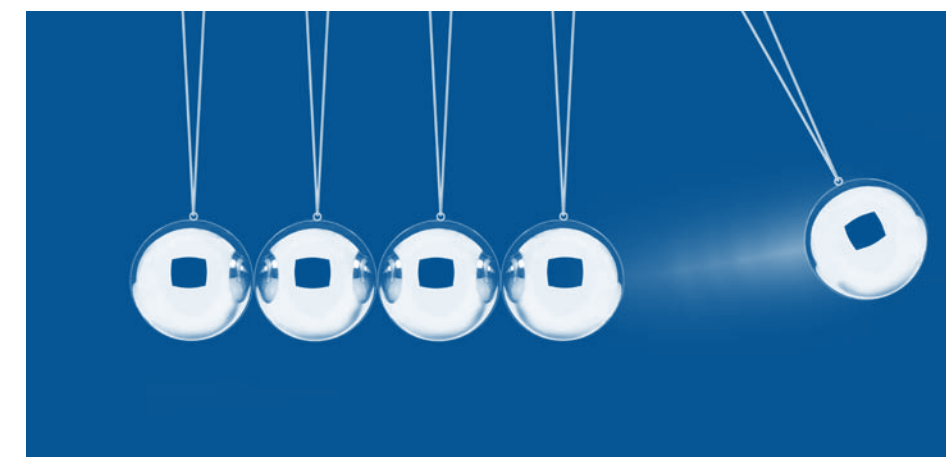
Effecten van zachte factoren op re-integratiekansen

► Bij bestaand onderzoek naar re-integratiekansen en effectiviteit van beleid ligt het accent vaak op de rol van administratieve criteria als leeftijd, werkloosheidsduur en geslacht en min of meer objectieve criteria zoals etnische afkomst en opleidingsniveau. Het is echter zeer wel denkbaar dat de kans op re-integratie meer wordt bepaald door zachte criteria als motivatie, zelfvertrouwen, gezondheid, zorgtaken, etc. Als dit werkelijk zo is, heeft dit ook implicaties voor het beleid. Vraag is dan welke beleidsinstrumenten deze zachte factoren – en daarmee de re-integratiekansen – kunnen beïnvloeden. Voorts is denkbaar dat de effectiviteit van bepaalde beleidsinstrumenten weer wordt beïnvloed door de zachte factoren. Toepassing van een instrument kan bijvoorbeeld effectiever zijn voor de meer gemotiveerde. Meer inzicht in de rol van zachte factoren is van belang om te bepalen welke cliënten het meest kwetsbaar zijn en welke instrumenten dienen te worden ingezet.

Via een literatuurstudie is een inventarisatie uitgevoerd van dit terrein. Om het onderzoek te ordenen is een clustering gemaakt naar typen zachte factoren: (fysieke) gezondheid, motivatie, psychologisch kapitaal (zelfvertrouwen, etc.), sociaal kapitaal (netwerken, sociale vaardigheden), cultureel kapitaal (inclusief etnische afkomst) en gezinssituatie. Gebleken is dat naar de effecten van zachte factoren op de re-integratiekansen de nodige studies zijn gericht. In het merendeel van deze studies wordt het belang van de genoemde zachte factoren bevestigd. Naar de effecten van de reguliere instrumenten op zachte factoren is betrekkelijk weinig onderzoek gedaan. Daarom kunnen op dit punt minder harde uitspraken worden gedaan, maar

in de literatuur die wij hebben gevonden, vinden we diverse bevestigingen van de effecten van reguliere instrumenten op zachte factoren. Zo zijn er studies die aangeven dat scholing positief uitwerkt op psychologisch kapitaal en sancties positief op motivatie. Een andere vraag, is of zachte factoren ook zelf weer de effectiviteit van instrumenten beïnvloeden. Op dit punt bestaat niet veel onderzoek, maar voor zover dit wel het geval is, blijken dergelijke verbanden wel te bestaan. Zo blijkt in meerdere studies dat de effecten van specifieke instrumenten hoger zijn voor de groepen die juist het meest kwetsbaar zijn op dit terrein. Vaak gaat het dan om degenen die het laagste scores op een indicator van psychologisch kapitaal. Overigens komt in de literatuur over arbeidsmarktbeleid vaker terug dat beleidsinspanningen rondom re-integratie van werklozen (netto) effectiever zijn bij de moeilijker doelgroepen. Met profiling en assesment kan in een vroeg stadium van werkloosheid worden bepaald wie minder kansrijk is. Zachte factoren zijn hierbij van belang, omdat is gebleken dat deze duidelijk de voorspelkracht verbeteren. Inbreng van zachte factoren in profiling-instrumenten vraagt echter de nodige deskundigheid bij de intake. Bovendien is de vraag of vanuit juridisch en ethisch oogpunt dergelijke gegevens in administratieve bestanden kunnen worden vastgelegd. Toch zijn we in de literatuur voorbeelden tegengekomen van toepassingen van profiling-instrumenten waarin zachte factoren zijn opgenomen. Via bijvoorbeeld pilots zouden ook in de Nederlandse context meer experimenten op dit terrein kunnen worden opgezet.

Contactpersoon: Arie Gelderblom

SEOR RAPPORTEN

- Cornelissen, W. (2008), 'Accountable in Silence: Evaluation Dutch/German Partnership Energising Development', in opdracht van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.
- Dijkgraaf, E. (2008), Efficiëntieanalyse Oasen 2007, in opdracht van waterbedrijf Oasen.
- Dijkgraaf, E. (2008), Efficiëntieanalyse Nederlandse watersector 2007, in opdracht van Vewin.
- Dijkgraaf, E., S.A. van der Geest en J.M. de Jong (2008), Effect van concurrentie op de kwaliteit van het HAVO en VWO, in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Dijkgraaf, E. en S.A. van der Geest (2008), Schaalgrootte en de kwaliteit van het voortgezet onderwijs, in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Dijkgraaf, E. and M. Janssen (2008), Is there a Belgian Wholesale Electricity Market?, in opdracht van Electrabel.
- Gelderblom, A., J. de Koning en M. Collewet (2008), Scholing en discrepanties op de arbeidsmarkt: een leerproces, in opdracht van het CWI (Najaarscongres 2008).
- Jong, J.M. de en K. Zandvliet (2008), Sectoronderzoek 7 sectoren, in opdracht van EVD International business and coöperation.
- Jong, J.M. de en K. Zandvliet (2008), Sectoronderzoek olie en gas, in opdracht van EVD Internationaal Ondernemen en Samenwerken.
- Jong, N. de., R. del Cid, K. Biekart en G. Dijkstra (2008), Cooperación Internacional y Ejecución Nacional: ¿Importa la Calidad? (Informe País - Honduras, 2007). Commissioned by Sida, The Hague: Institute of Social Studies.
- Jong, N. de., J.C. Aguilar en K. Komives (2008), ¿Ayuda Externa Efectiva para Reducir la Pobreza? Informe País - Bolivia, The Hague: Institute of Social Studies.
- CWI (met medewerking van T. Berretty, J. de Koning en M. Spijkerman) (2008), Arbeidsmarktprognose 2008-2013, uitgave CWI Amsterdam.
- Koning, J. de en M. Spijkerman (2008), Effecten en effectiviteit uitstroombelief gemeente Enschede en de rol van gesubsidieerde arbeid, in opdracht van de Rekenkamercommissie gemeente Enschede.
- Koning, J. de, M. Collewet en J.H. Gravesteyn-Ligthelm (2008), Participatie en gezondheid. Thema 1: de invloed van arbeidsparticipatie en terugkeer naar werk, in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Directie Arbeidsomstandigheden.
- Koning, J. de., A. Gelderblom, L. den Hartog en T. Berretty (2008), Vermindering arbeidsmarkt knelpunten in de industrie: de rol van onderwijs en scholing, in opdracht van de Stichting voor Industriebeleid en Communicatie en financieel mogelijk gemaakt door de Stichting GAK-fonds.
- Koning, J. de, K. Zandvliet en O. Tanis (2008), Positie Molukse leerlingen en bijdrage LSEM, in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Koning, J. de, J.H. Gravesteyn-Ligthelm, A. Gelderblom, O. Tanis en E. Maasland (2008), Re-integratie door gemeenten: zelf doen, uitbesteden of samenwerken?, in opdracht van de Raad van Werk en Inkomen (RWI).
- Maasland, E. S.A. van der Geest en Marco Varkevisser (2008), Evaluatie benzine veiling, in opdracht van het Ministerie van Financiën.
- Tadjman, T., J.H. Gravesteyn-Ligthelm, O. Tanis en W.A. de Vos (2008), Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte in het mbo, Rotterdam, Risbo.
- Varkevisser, M., S.A. van der Geest en O. Tanis (2008), Welke rapportcijfer geven aios het opleidingsklimaat: een analyse van opleidingsclusters in Nederland?
- Varkevisser, M. en S.A. van der Geest (2008), Farmaceutische zorg in Nederland en het inkoopbeleid van zorgverzekeraars, in opdracht van Nefarma.
- Zandvliet, K., T. Berretty, M. Collewet en O. Tanis (2008), Anders investeren in onderwijs: economische effecten van talentlekken in

SEOR RAPPORTEN (VERVOLG)

de regio Rotterdam, in opdracht van Economic Development Board Rotterdam.

► Zandvliet, K. (SEOR), P. Louter (Bureau Louter) Olivier Tanis (SEOR) en P. van Eikeren (Bureau Louter), (2008), *Werkgelegenheid in Den Haag ontwikkelingen, achtergronden en beleidsmogelijkheden*, in opdracht van Gemeente Den Haag.

► Zandvliet, K., O. Tanis en M. Spijkerman (2008), *Risicosturing en bedrijfsvoering: Effectmeting*, in opdracht van Stimulansz.

► Zant, W. en L. Lengrand (2008), *Economische gevolgen van de status van Ultra-Perifeer Gebied voor de Nederlandse Antillen en Aruba*, in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

ARTIKELN EN BOEKBIJDRAGEN

► Bijwaard, G., M. Janssen en E. Maasland (2008), *Early mover advantages: An empirical analysis of European mobile phone markets*, *Telecommunications Policy*, 32, 246-261.

► Bijwaard, G., B. van Dijk en J. de Koning (2008), *Working time preferences, labour market transitions and job satisfaction*, in R.J.A. Muffels, *Flexibility and employment security in Europe*, Edward Elgar, Cheltenham.

► Dijkgraaf, E. and R.H.J.M. Gradus (2008), *Per-unit garbage charges: response to Examining the justification for residential recycling* (T. Kinnaman), *Journal of Economic Perspectives*, 22, 243-246.

► Dijkgraaf, E. en R.H.J.M. Gradus (2008), *The waste market: Institutional developments in Europe*, Springer.

► Dijkgraaf, E., S. van der Geest en J.M. de Jong (2008), *Concurrentie bevordert onderwijsrendement niet*, *ESB*, 4548, 730-732.

► Dijkgraaf, E. en R.H.J.M. Gradus (2008), *Institutional developments in the Dutch waste collection market*, *Environment and Planning C: Government and Policy*, 26, 110-126.

► Dijkgraaf, E. en H.R.J. Vollebergh (2008), *Burn or bury? A reply*, *Ecological Economics*, 66, 557-558.

► Geest, S.A. van der en M. Varkevisser (2008), *Kwaliteitsinformatie en de marktaandeelen van IVF-centra*, *Economisch Statistische Berichten*, 4549, 756-758.

► Geest, van der, S.A. en M. Varkevisser (2008), *Verbeter informatie over farmacie*, *Het Financieele Dagblad*, 9 augustus 2008.

► Gelderblom, A. en J. de Koning (2008), *Meer scholing kan zorgen voor minder knelpunten*, *Arbeidsmarkt Journaal*, 4.

► Jong, N. de. and Rob Vos (2008). *Regional blocs or global markets? A world accounting approach to analyze trade and financial linkages*, in M. Casson en M. Della Giusta (Eds.), *The economics of networks*, series *The International Library of Critical Writings in Economics*, Cheltenham, Edward Elgar, Reprint of article in *Weltwirtschaftliches Archiv*.

► Varkevisser, M. en F.T. Schut (2008), *NMa moet strenger zijn bij toetsen ziekenhuisfusies*, *Economisch Statistische Berichten*, 4532, 196-199.

► Varkevisser, M. en F.T. Schut (2008), *Reactie: consumentenbelang gaat boven concurrentenbelang*, *Economisch Statistische Berichten*, 4534, 285.

► Witte, K. de, en E. Dijkgraaf (2008), *Fusies versus benchmark in de drinkwatersector*, *ESB*, 4526, 14-15.

WORKING PAPERS

► Dijkgraaf, E., S.A. van der Geest, R.H.J.M. Gradus and J.M. de Jong (2008), *School choice and competition*, Tinbergen Discussion Paper 08-109/3, Erasmus University Rotterdam.

► Gelderblom, A., J. de Koning en L. den Hartog (2008), *Allochtonen en keuze voor technische opleidingen: een onbenut potentieel*, SEOR-working paper 2008/2, Rotterdam.

► Janssen, M. V. Karamychev en E. Maasland (2008), *Simultaneous Pooled Auctions with Multiple Bids and Preference Lists*, Tinbergen Discussion Paper 08-034/1, Erasmus University Rotterdam.

► Koning, J. de, J.H. Gravesteyn-Ligthelm en Olivier Tanis (2008), *Wat bepaalt succes van allochtonen op de arbeidsmarkt?*, SEOR-working paper 2008/1.

Arbeids-participatie en gezondheid

► De kosten van de gezondheidszorg zullen in de komende jaren stijgen in verband met vergrijzing. Verhoging van de arbeidsparticipatie wordt vaak genoemd als een mogelijke oplossing om deze extra kosten te financieren. SEOR heeft in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een literatuurstudie gedaan naar twee vragen die hiermee verband houden. De eerste vraag is: maakt werken mensen gezonder en vermindert langs deze weg verhoging van de arbeidsparticipatie de kosten van de gezondheidszorg? En de tweede vraag luidt: hoe kunnen zieke of arbeidsongeschikt geraakte mensen weer aan het werk worden geholpen om zo de arbeidsparticipatie te verhogen?

De literatuur wijst heel vaak op een positief effect van werken op de gezondheid. Maar in de meeste studies wordt er geen rekening gehouden met het feit dat veel mensen juist kunnen werken omdat ze gezond zijn. De schaarse studies die rekening houden met het tweezijdige karakter van de relatie tussen arbeid en gezondheid komen op kleinere positieve of zelfs niet-significante effecten van werken op de gezondheid. Wat duidelijk uit de literatuur blijkt, is dat baanverlies een negatief effect heeft op de mentale gezondheid en werkherhating een positief effect. Wat fysieke gezondheid betreft, is het mogelijk dat het verband meer van gezondheid naar participatie ligt dan andersom. De inhoud van het werk en de arbeidsomstandigheden spelen echter ook een zeer belangrijke rol voor het effect van participatie op de gezondheid. Andere factoren die een rol spelen zijn psychosociale factoren (sociale contacten, dagstructuur, zelfvertrouwen, etc.) en inkomen (ook al bestaat hier ook een tweezijdig verband met gezondheid). De netto-effectiviteit van re-integratie van zieke en arbeidsongeschikte werknemers is heel moeilijk te meten. Bij deze groep is het namelijk lastig om een goede controlegroep te vinden van vergelijkbare zieke en arbeidsongeschikte werknemers die niet hebben deelgenomen aan re-integratie. De meeste studies tonen positieve effecten van re-integratie-instrumenten aan op de kans op werkherhating, zij het dat de methodologisch meest betrouwbare studies hierin iets minder optimistisch zijn. Kosten-baten analyses van re-integratie voor

arbeidsongeschikten komen meestal ook tot positieve resultaten, ook al hangt veel af van de waardering van de kosten in verband met stress en verlies van vrije tijd voor de gere-integreerden. De belangrijkste vragen die volgens ons verder onderzocht moeten worden, zijn: a) hoe werken gezondheidseffecten van werk door op het zorggebruik en zo ook op de zorgkosten, b) wat is het effect van participatie op gezondheid als rekening wordt gehouden met het wederzijds verband tussen deze twee variabelen, c) Welke rol spelen 'zachte factoren' als motivatie, gezondheid, etc. bij de selectie van cliënten voor re-integratietrajecten en d) wat is hun effect op de baankansen van cliënten?

Contactpersoon: Jaap de Koning

RAPPORT: JAAP DE KONING, MARION COLLEWET, JOSÉ GRAVESTEIJN-LIGTHELM, PARTICIPATIE EN GEZONDHEID.

THEMA 1: DE INVLOED VAN ARBEIDSPARTICIPATIE EN TERUGKEER NAAR WERK. ONDERZOEK IN OPDRACHT VAN HET MINISTERIE VAN SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID, DIRECTIE ARBEIDSONSTANDIGHEDEN. ROTTERDAM, JUNI 2008.

COLOFON

De SEOR nieuwsbrief verschijnt in een oplage van 1.000 exemplaren en wordt gratis gestuurd naar relaties van SEOR.

Eindredactie:
Prof. Dr. Jaap de Koning
Dr. Elbert Dijkgraaf

Redactieadres:
SEOR B.V.
Postbus 1738
3000 DR Rotterdam
Tel +31 (0)10 408 2220
Fax +31 (0)10 408 9650
E-mail: seor-seor@few.eur.nl
Website: www.seor.nl

SEOR B.V. (onderdeel van de Erasmus School of Economics) en haar redactie hebben deze nieuwsbrief zorgvuldig samengesteld en gemaakt. Desondanks is het algemeen informeren medium van tijdelijke aard en kunnen aan de inhoud geen rechten worden ontleend en wordt iedere aansprakelijkheid uitgesloten.